

Makamda Durmak: Çobansız Makamlar ve İyi Çoban

Süryanicede kavramsallaştırma ve isimlendirme, basit bir ad verme eylemi değildir. İsim, yalnızca tanımlamaz; yön verir, etki eder ve anlam ile hâtıra inşa eder.

Bu nedenle Süryani düşünce dünyasında isim, edilgen bir gösterge değil; etken ve telkin gücü olan canlı bir unsurdur. İsim(lendirme), çoğu zaman iz ve etki bırakma bağlamında hatırayı diri tutma, bir değeri sembolize etme, yüceltme ve geleceğe yansıtma amacıyla yapılır.

Bu bağlamda **Ro^{yo}** / ܠܚܝܐ ismi, kadim Süryanicede tekil bir anlamla sınırlı değildir; aksine geniş ve dinamik bir anlam alanına sahiptir. Gözeten, sürüyü güden, çoban, kilise yöneticisi, ruhani önder, papaz, episkopos, lider ve halk önderi anlamlarını bünyesinde toplayan **Ro^{yo}** / ܠܚܝܐ ismi, kökenini **r^o** (ܠܚܝܐ) fiilinden alır. Bu kelime yalnızca hayvanları güden bir çobanı değil; insanları, kalpleri ve yönleri de gözetten bir rehberi ifade eder.

Bu nedenle **Ro^{yo}** / ܠܚܝܐ sıfatı, doğrudan Mesih'in “**Ben iyi Çobanım**” (Yuhanna 10: 14-16) sözüyle anlam kazanır. Zira Süryani kültüründe Mesih, yalnızca bir öğretmen değil, bütün çobanların/makamların başı; yani hakikatin nihai rehberi olarak görülür.

Süryanicede **r^o** (ܠܚܝܐ) kelimesi olağanüstü geniş bir anlam alanına sahiptir ve bu genişlik, Süryani kültürünün yönetim ve rehberlik anlayışını derinden yansıtır. Bu fiil; **gözetmek, gözlemek, otlamak, otlatmak, sürüyü gütmek, yönlendirmek ve rehberlik etmek** anlamlarını taşıdığı gibi, aynı zamanda **beslemek, beslenmek, kabul etmek, razı olmak ve beğenmek** gibi ilişki ve rıza boyutlarını da kapsar. Bununla birlikte **düşünmek, tefekkür etmek, evhama kapılmak, idare etmek, yönetmek, özen göstermek, gözetmek, sakındırmak, itibar etmek ve hoşnut olmak** gibi zihinsel, ahlakî ve yönetsel anlamları da içinde barındırır.

Böylece Süryanice’de çobanlık yalnızca dışsal bir yönetim değil; aynı zamanda içsel bir farkındalık, vicdani bir sorumluluk ve zihinsel bir yön veriş hâli olarak anlaşılır.

Bu kökten türeyen **re^{yo}** / ܠܚܝܐ : **otlak, çayır, çimen ve yem** anlamlarını taşır. **Re^{yo}** / ܠܚܝܐ, çobanın sürüyü götürdüğü, beslenen ve canın diri kaldığı alanı temsil eder. Toplumsal ve ruhsal düzlemde bu kelime, insanların soluk alabildiği, adaletle ve merhametle beslenebildiği yaşam alanlarını çağırıştırır.

Aynı kökten türeyen bir diğer kelime olan **reʿyono** / رَعْيُونُ ise **fikir, niyet, akıl, beyin, vicdan, düşünce, sezgi, zekâ, idrak, kabiliyet, hedef ve maksat** anlamlarını bünyesinde toplar.

Bu da Süryani kültüründe çobanlığın yalnızca dış dünyayı yönlendirmek değil; aynı zamanda iç dünyayı, niyeti, düşünceyi ve vicdanı da yönlendirmek olduğunu gösterir.

Böylece **Roʿyo / çoban / makam**, yalnızca sürüyü değil; anlamı, yönü ve insanın iç ufkunu da gözetken kişi hâline gelir. Zira Süryanice’de **makam / mʾkomo** / مَكْمُومٌ yalnızca bir mevki ya da toplumsal statü değildir. O (**mʾkomo**), insanın ‘**hakikat**’inin / ‘**gerçek**’liğinin iç(in)de durduğu yerdir.

Ḳom / قَمٌ fiilinden türeyen bu kelime; ayağa kalkmayı, dirilmeyi, canlanmayı, desteklemeyi, girişimde bulunmayı, sözünde sebat etmeyi, varoluşa doğrulmayı ve hakiki kalmayı aynı anda ifade eder. Bu yüzden **mʾkomo / makam**, yukarı çıkılan bir basamak değil; sorumlulukla içinde kalınan bir ahlaki statüdür. **Mʾkomo / makam**; devamlı ayakta kalmayı (yani tetikte olmayı) gerektiren vicdanî bir haldır. İnsan orada yalnızca bulunmaz ve kalmaz; oraya hizmet eder, orayı geliştirerek canlı ve diri tutar. Oturma yeri değil, dikilme, dirilme, ayakta olma, dimdik durma, kıyâm etme, hizmetle hemhal olma yeridir ‘**mʾkomo**’ / ‘**makam**’...

Ne var ki tarih boyunca -ve bugün de- birçok makam bu iç anlamı yitirerek, bu anlamdan yoksun hâle ge(tiri)lmıştır. Koltuklar dolu kalmış, fakat vicdan boşalmıştır.

Nusaybinli Aziz Efrem’in (306-373) yüzyıllar öncesinden yükselen yakarışı, tam da bu ruhsal çöküşü işaret eder: “**Dikenler büyüdü; Mesih’in hakikat tohumu onların arasında boğuldu. Çiftçilerin gevşekliği yüzünden ekili tarlalar çiğnendi, ayaklar altında kaldı. Çobanlar uykuya daldığı için kurtlar diledikleri gibi tarlaya girip onu talan ettiler. Onlara karşı ayakta duracak (koʿem/koymem), onları geri çevirecek bir çoban kalmadı.**”

Mor Efrem’in burada anlattığı yalnızca dış tehditler değildir. “**Dikenler**”, Süryanicedeki رَعْيُونُ **reʿyo / رَعْيُونُ reʿyono** köküyle etimolojik bağı ‘**düşünce**’, ‘**düşünme**’ hâlinin negatif-uyarıcı olma hâlinin semantik ilişkisiyle izâh edilebilir: Bozulan düşünce, kirlenen niyet, gevşeyen vicdan. “**Tarla**” insanın kalbidir; toplumun dokusudur. “**Tohum**” ise Mesih’in yaşayan öğretisidir. Ve çoban uyuduğunda, yani رَعْيُونُ / **reʿyono** -akıl, sezgi, idrak ve vicdan- terk edildiğinde, kurtların çoğalması kaçınılmazdır.

Süryanice’de çoban anlamına gelen **roʿyo** / ܪܝܘܐ, yalnızca yöneten kişi değildir; düşünen, gözeten, özen gösteren, sakındıran, besleyen ve sorumluluk taşıyan kimsedir.

Rʿo / ܪܝܐ fiilinin hem “**gütmek**” hem de “**tefekkür etmek**” anlamına gelmesi boşuna değildir. Bu, Süryani kültüründe yönetmenin özünü tanımlar: Yönetmek için düşünceyle beslenmenin gerekliliğini gösterir. **Yönetmek, önce anlamaktır. Yön vermek, önce vicdan taşımaktır.**

Bu nedenle ailede, kilisede, siyasette, okulda, ilimde, akademide, sağlıkta, kültürde, medyada, edebiyatta, iş hayatında, sivil alanda ve kamuda konum ve makam sahibi olan bir insan, eğer İyi Çoban’ın (Yuhanna 10:14–16) ruhuyla yola çıkıyorsa, kolaylaştırıcı bir kalbi de taşımayı göze almalıdır. Çünkü İyi Çoban engel çıkarmaz; yol açar. Yük bindirmez; yük taşır. Korku üretmez; güven inşa eder. Kayıtsız kalmaz; sorumluluk üstlenir. Özen gösterir ve incitmez. Tamamlar ve geliştirir. Zira önyargıların, kırılmaların ve çatışmaların yoğun olduğu bir dünyada asıl erdem, zorlukları çoğaltmak değil; vicdanı ve ahlakı diri tutmaktır. Anlamı ve gelişimi büyüttür.

“**Hakikatin yolu, kolaylaştıranların ayak izleriyle genişler**” sözü tam da bunu anlatır. Kolaylaştırmak bir strateji değil, bir bilgelik hâlidir. İçsel karanlığı aşmış bir insanın, başkasının yoluna ışık bırakabilmesidir. Bu yüzden herhangi bir alanda topluma hizmet eden kişi, önce kendisi olabilmeli ve kendisi kalabilmelidir. Ağırlaştıran değil; yük hafifleten, manayı büyüten, ahlakı ve erdemi çoğaltan bir duruş sergilemelidir.

Çünkü maddi ve manevi yönden bu duruşu sergilediğinde, öz sevgisini, öz saygısını ve öz değerini keşfeder; kendi öz hikâyesini yazmaya başlar. Bu fark ediş, insanın kendini yönetme ve kendini aşma yolunu açar. Kibir, kıskançlık, öfke, hırs, kıyaslama, dışlama, üstünlük taslama, tahakküm ve bencillik gibi bozuk güdüler aşıldıkça içsel çoban uyanır. Ve insan anlar ki bazı kayıplar ve vazgeçişler, aslında yok oluş değil; hakiki benliğe açılan kapılardır.

Hakiki benliğe götüren kapıların açılması, ancak makam sahibinin tüm koşullarda ܬܠܡܝܕܐ / **talmido** / **tilmiz** / öğrenci olduğunu hatırlaması ya da bunu kabul etmesiyle mümkün olur. Zira Süryanicede ܬܠܡܝܕܐ / **talmido** ismi, ܠܡܕ / **lʿmad** kelimesinden türemiştir. Bu da bir şeyi birleştirmek, bir araya getirmek, birleşmek, toplamak, derlemek, devşirmek, eklemek, bağlamak, sarmak, yapıştırmak, bağlantı kurmak, öğrenmek ve öğretmek gibi anlamlara gelir.

Süryani kültürü bütün bu katmanları tek bir hakikatte birleştirir: Makamın saygınlığını arzulamaktan ziyade, makam sahibinin bu farkındalığı ve sorumluluğu önemsemesi esastır. Hatta bu bilinç onun odak noktası olmalıdır.

Çünkü makam, ܡܳܚܳܡܳܐ / m³qomo olduğu sürece anlamlıdır; önderlik, ܪܳܝܳܝܳܐ / ro³yo olduğu sürece hayat verir. Hakiki çobanlık unutulduğunda kurtlar çoğalır; vicdan uyandığında ise tarla yeniden yeşerir.

Yusuf Beğtaş ¹

www.karyohliso.com

¹ Süryani kültürüne sunduğu değerli katkılarından ötürü bu yazıyı, Mardin Artuklu Üniversitesi Süryani Dili ve Kültürü Anabilim Dalı Başkanı Sayın Prof. Dr. Mehmet Sait Toprak'a ithaf ediyorum.